

grenca, / d'ahont cerca refugui ne veu sortir un horch, / l'abet a què s'agafa, de soca a arrel s'arrenca / ---» (VI, 66a), i encara que en l'ed. definitiva ho canvià en *s'ensorra*, mantingué, però, el substantiu: «los rius rajaren sanch, / hont la deixàrem caure quedà la terra rasa, / y ls monts y la mar ampla no ns eran *entrebanch*» (II, 41d, 1867 i 1878); de nou, i aquest cop amb caràcter transitiu: «l'encoberten de nou tenebres fosques; / ab aygua a coll trasteja, de terra al cel tramès, / ja *entrebanca*t d'un cingle per espadades osques, / ja, entre'ls cabells nuosos, d'una ridorta pres» (p. 176).

«Tot dihent això, los dits d'una y altra *s'entrebanca*ven per la clara cabellera, com boixets de fer puntes», a la novel·la de NOLLER, *La Papall.*, 194. Amb el sentit translàtic d'«obstaculitzar, embarassar»: «l'arbitrari i despòtic comunisme de l'Estat primitiu, que *entranca* amb la seva protecció, esclavitza quan es proposa organitzar ---», Coromines (*pròleg a la Història dels Moviments Nacionalistes* de Rovira i Virgili, p. xvii), «ells s'han cuidat d'*entranca*re les reformes lliberals, per la por de la guerra civil, i de disfiressar l'ultramontanisme, per la por de la revolució», (*Cartes d'un Visionari* v, § 16, p. 81).

Fora del català oriental, però, el mot sembla haver tingut sempre ben poca extensió, car a penes tinc nota d'haver-lo sentit enlloc, ni tan sols en el dialecte occidental del Princ., si no és a la Vall Ferrera, on un cop el vaig sentir com *entrebalkà-se* a Àreu (1933): aquesta l, alteració on degueren coincidir una tendència dissimilatòria amb alguna contaminació, em sembla també indicatiu d'una entrada del mot com a terme foraster, des del català central. És veritat que l'AlcM el dona vagament com a usual a les Balears, i per cert amb una pronúncia *entrebançà*, però ni allí se'n donen testimonis mallorquins ni menorquins concrets (cap ex. literari tampoc), ni n'hi ha testimonis d'altres lexicògrafs (no en els *DFgra.* i *DAMen.*, ni Febrer-Cardona, ni el *DAG.* diu res de les Illes).¹ Solament a Eivissa: «*entrevencà*: engancharse», PzCabr., p. 145. Tampoc valencià (almenys manca als diccs. d'Escrig i MGadea). Més enllà de l'Albera no em consta que s'usi, sinó més aviat formacions paral·leles però amb sufix diferent: *entrevillonar* a Conflent (que AlcM grafia defectuosament *entrebillionar*); o amb diferent prefix: *estrebancar-se* que AlcM registra a Puigcerdà (*pujant l'escala*) i l'usà Saisset: «a les palpantes marxava / a cada pas *s'estrebancava*» (*A tort i a través*, 12).²

No s'ha escrit res sobre l'origen del mot; abans del que diu l'AlcM «derivat de *banc* amb el prefix *entre-*, o potser derivat de *travar*, com opina Coromines (BDC XIX, 30)». Vaig dir-ho en un mot, en una nota, com a cosa evident, que no necessita justificació. En efecte, fer-ho venir de *banc* és absurd: ¿què té a veure amb això un banc? I no queix que si una formació així es fes en català, o en qualsevol forma de romànic, només podria significar 'ficar entremig d'un banc' o 'entre dos bancs'. No hi perdem temps.

Assenyalo, però, formacions semblants en els llenguatges veïns. En el llenguadocià oriental exposat per

Sauvages: «*s'entravà*: hésiter, broncher, s'embarasser dans un discours, dans un récit; *entrabà, entravà*: entrepris, embarrassé; on le dit aussi de --- ceux qui ont les jambes ou les pieds tortus» i «*s'entravacà las cãmbos*: s'empêtrer, s'entramer les pieds; *entravacà* ou *entrabilià uno clãou* --- l'engager, l'embarasser dans une serrure»; Castras (Albigès) «*entrabà* --- faire tomber quelqu'un; *s'entrabà*, se brouiller dans des entraves et tomber» (Couzinié). La forma en *-acà* l'usa també Mistral per a les claus: «a la tourriho ounte l'avié / li clau pendoulado au clavié; / dins la ferrairo *entravacado* / triò la clau qu'èro marcado / a l'escudet ---» 'dans le fouillis de la ferraille elle trie la clef', *Nerto* (I, v. 525).³

Hi ha també coses semblants en els Pirineus gascons, on *travar* s'ha tornat *drabà* (així a la Vall d'Aran): d'on l'aranès *endrubà-se* 'entrebanca-se, ensopegar' a la part central de la vall, i *estramiunkà* intr. 'ensopegar' allí i a la part alta, aquest amb propagació de la nasalitat, JCor. (*Voc. Ar.*, s. v.); en el Coserans trobo *estramiucà* (Castet, *Proverbes de Biròs*, p. 147), on em pregunto si no hi ha err. tip. per *-miuncà* com a l'Aran; però potser no, perquè tant ací com en alt-aran. deu haver-hi encreuaments de *trabucà(r)* (fr. *trébucher*) amb el cat. *entrebanca*r. Més a l'O. la forma simple: *dravà-se* «s'embarassar en marchant» en el Lavedà (Cordier, p. 15), bearn. *drabà* (Palay).

En parlars locals castellans tenim formes de figura molt semblant i de significat només lleugerament diferent. En algun cas igual, perquè Toro Gisbert ens informa que va sentir *trabancada* per «tropezón, *ir dando trabancadas*» a Andalusia, no consta on (*RHispan.* XIX, 615). Més corrent és una acc. ja més diferent, la que veurem repetida en general en els parlars hispano-portuguesos: «el cajón se *atrabanca* y no se puede cerrar» sentia jo a les muntanyes d'Almeria (1937) per 's'encalla'.

També llegim andal. *atrabancar* v. tr. «abarrotar, llenar» (Toro Gisbert, *ibid.*, 348); Canàries *atrabancar* «disponer las cosas de modo que formen obstáculo; de la cocinera atolondrada e inexperta, que se hace un lío con los peroles y cacharros, se dice que tiene *atrabancada* la cocina; 'no puedo resolver este problema: me encuentro *atrabancado*'» (Millares, p. 18; Zerolo, *Legajo*, 162). Segòvia *atrabancarse* «hallarse enredado en dificultades y obstáculos de orden material o moral» (Vergara); cub. *atrabancar* «poner trabas, obstáculos», «*atrabanco*: obstáculo o estorbo que impide una acción» (Ortiz, *Catauro*, 46, 214), domin. «*atrabanco*: estorbo; persona inútil» (Brito), Maracaibo *atrabancado* «cargado de deudas», mexic. «atronado, que hace las cosas en un santiamén» (MLWagner, *RFE* XII, 80).

En fin el mot és ja clàssic en portuguès *atrabancar* «embarassar, destorbar», o bé «pejar <'travar, impedir'> algum lugar, vão ou passo com traves, estacadas, etc.», que Moraes ja cita en el S. xvi en la *História das Índias* de Lopes de Castanheda (S. xvi) i *travancar* en João de Barros el seu coetani; també *travanca* «embaraço, empecilho», que Cortesão (*Subs.*) ja